

Nieuwsbrief ProDemos

nummer 4 | 2022

p. 6 | In 1848 werden er belangrijke wijzigingen aan de Grondwet doorgevoerd die vandaag de dag nog steeds de basis vormen van ons huidige stelsel van parlementaire democratie. Dat is dit jaar precies 175 jaar geleden. Hoe goed ken jij de Grondwet? Test het in een quiz!

p. 2
Bezoek van
de koning!

ProDemos

Huis voor democratie en rechtsstaat

In dit nummer

Langzaam komt 2023 aan zijn eind. In dit nummer kijken we terug naar de Tweede Kamerverkiezing en nodigen we je uit om de Tweede Kamer eens in het echt te komen bekijken. Ook lees je meer over degene die juist bij ons een kijkje kwam nemen: de koning! En we besteden aandacht aan de rechtsstaat, want de Grondwet is jarig.

- p. 3** | Verkiezingstijd in cijfers
- p. 4** | Interview Raad van State
- p. 7** | Bezoek Den Haag in de kerstvakantie
- p. 8** | Onderzoek naar democratische gezindheid onder jongeren

Koning op bezoek bij ProDemos voor 12,5-jarig jubileum

Op zaterdag 30 september 2023 kreeg ProDemos bezoek van de koning ter ere van haar 12,5-jarige bestaan. Hij praatte met derdejaars leerlingen van CSG Willem de Zwijger uit Schoonhoven en volgde hen bij enkele programmaonderdelen. De koning sprak ook met educatieve begeleiders, ProDemos-directeur Eric Stokkink, raad van toezicht-voorzitter Ed Nijpels en met enkele belangrijke partners van ProDemos.

In de ochtend stonden de leerlingen een beetje zenuwachtig te wachten. Sommigen waren speciaal naar de kapper geweest. Ze zaten in de Parlementszaal van ProDemos toen de koning erbij kwam zitten. Samen deden ze de 'Wie wat wet'-quiz, waarbij de koning de leerlingen ook één van de vragen voorlegde. Daarna gingen ze naar het DemocratieLAB. De leerlingen vonden het leuk om met de koning te praten: 'Hij is echt heel aardig en hij was echt geïnteresseerd in ons!'

Na de quiz maakte de koning kennis met enkele begeleiders van ProDemos. Zij geven het hele schooljaar uitvoering aan

'Hij is echt heel aardig en hij was echt geïnteresseerd in ons!'

educatieve programma's door heel Nederland op scholen, bij gemeente- en provinciehuizen, rechtbanken en natuurlijk in politiek Den Haag. De begeleiders vertelden de koning over hun werk en hoe ze verschil kunnen maken. Op de vraag van de koning hoe zij omgaan met leerlingen die niet zoveel vertrouwen hebben in de politiek, antwoordde begeleider Gabriël: 'Wij gaan echt het gesprek aan: wat is bijvoorbeeld de oorzaak van het wantrouwen?'

Tijdens onze educatieve programma's ervaren leerlingen en studenten de politiek op de plek 'waar het gebeurt'. Zo zien ze dat politici ook maar gewoon mensen zijn – net zoals de koning. Directeur Eric Stokkink vond het bezoek fantastisch: 'De koning weet heel goed waar hij het over heeft, was heel ontspannen en heeft écht aandacht voor mensen.'

Tweede Kamerverkiezing 2023 in cijfers

Op woensdag 22 november mochten alle Nederlanders van 18 jaar en ouder naar de stembus om de nieuwe Tweede Kamerleden te kiezen. In aanloop naar de verkiezing boden wij weer allerlei activiteiten en handige tools om kiezers te helpen goed voorbereid naar de stembus te gaan.

189.200

Verkiezingskranten
in gewone taal

plus 5.981 downloads.

39.372

Stem jij ook?-kranten

plus 1.179 downloads via de
websites van Stem jij ook?
en ProDemos.

143.991

vo-scholieren en mbo-
studenten stemden bij de
Scholierenverkiezingen

397 scholen deden mee.
Bij de scholieren won PVV,
gevolgd door FvD en VVD.

65.997

bezoeken aan onze
verkiezingswebsite

Op de website konden kiezers
informatie vinden over bijvoor-
beeld de Tweede Kamer, het
stemmen en wat je kon
doen als je je stempas
kwijt was.

445

Verkiezingsgastlessen,
54 verkiezings-
bijeenkomsten en 8 Stem jij
ook?-bijeenkomsten

Allemaal gegeven door
onze begeleiders door
heel Nederland.

7

Verkiezingsfestivals in
6 verschillende steden

En maar liefst 2 ministers
brachten een bezoek:
Hugo de Jonge (BZK) en
Robbert Dijkgraaf (OCW).

StemmenTracker
werd

179.743
keer ingevuld

Young Voice werd
263.847
keer ingevuld

StemWijzer werd
9.168.553
keer ingevuld

23.427
views via Youtube

Van al onze animatievideo's
met uitleg over de verkiezing
en het stemmen.

Burgerschap in de breedte

Bescherming van de rechtsstaat aan de voor- en achterkant

De Raad van State is een van de oudste instituties ter wereld. Welke rol speelt hij in onze huidige democratische rechtsstaat en hoe belangrijk is hij? We gingen erover in gesprek met Arnold Weggeman, directeur Advisering bij de Raad van State.

Wat zijn de taken van de Raad van State en waarom zijn ze volgens u belangrijk voor de democratische rechtsstaat?

De Raad van State heeft twee hoofd-taken. De eerste is dat de Afdeling advisering advies geeft aan de regering en het parlement over wetsvoorstellen. De andere taak gaat over bestuursrecht. De Afdeling bestuursrechtspraak is de hoogste algemene bestuursrechter van Nederland en toetst de rechtmatigheid

van besluiten van de Nederlandse overheid. Dus eigenlijk zitten we aan twee kanten van het spectrum. Aan de ene kant toetsen we alles wat nog wet moet worden. Dan zit je helemaal aan de voorkant, want dan moet het hele parlementaire proces nog plaatsvinden. Belangrijk daarbij is dat wetten in overeenstemming zijn met de Grondwet, de Europese regels en internationale verdragen. De Afdeling bestuursrechtspraak zit dan weer hele-

maal achteraan en toetst concrete overheidsbesluiten die zijn genomen op basis van een wet die door het parlement is aangenomen. Zowel aan de voor- als achterkant van het spectrum toetst de Raad van State dus of wetten en

‘Als de Afdeling advisering iets ziet wat ingaat tegen de grondrechten, zullen wij daar zeker kritisch op reageren.’

besluiten voldoen aan de regels die gelden in de rechtsstaat.

De grondwet van 1848 bestaat dit jaar 175 jaar. Hoe belangrijk is de grondwet voor de Raad van State?

1848 is een heel belangrijk jaar omdat er toen een aantal belangrijke grondrechten zijn geformuleerd, maar ook omdat er toen een scheiding van de machten kwam in Nederland. Die grondrechten zijn voor de Raad van State heel belangrijk. We hadden onlangs de coronaperiode waarin allerlei beperkende maatregelen werden opgelegd die heel erg raakten aan de grondrechten van burgers. Denk bijvoorbeeld aan de avondklok of het beperken van bijeenkomsten. De Afdeling advisering heeft toen ook steeds getoetst of die beperkingen in overeenstemming waren met de grondrechten.

Zijn jullie adviezen steviger als het gaat om schendingen van de Grondwet?

Als de Afdeling advisering iets ziet wat ingaat tegen de grondrechten, zullen wij daar zeker kritisch op reageren. Maar uiteindelijk moeten we in onze adviezen wel overtuigend analyseren en motiveren. Wij bouwen onze adviezen daarom heel zorgvuldig op. Een voorbeeld hiervan was een wetsvoorstel uit 2022 over de invoering van een raadgevend referendum. Het ging niet om een beslissend referendum; in dat opzicht was het voorstel in overeenstemming met de Grondwet. Maar het wetsvoorstel zat zo in elkaar dat burgers eigenlijk allemaal onderwerpen in referenda aan de orde konden stellen en dat de wetgever zoveel

mogelijk moest doen met de uitkomst ervan. Zelfs als dit onderwerp nog niet aan bod was gekomen in het parlement. Op deze manier zet je de bevolking eigenlijk op een hoger niveau dan het parlement en dat is wél in strijd met wat er in de Grondwet geschreven staat over het parlement. Het parlement wordt zo namelijk uitgehouden.

Wat ziet u als een uitdaging de komende jaren?

Een rechtsstaat kenmerkt zich naast de regels die er zijn, ook door het vertrouwen van burgers dat de overheid haar taken goed uitvoert. Je ziet dat de overheid hard bezig is om het verloren vertrouwen weer terug te winnen. Dat is deels verloren gegaan door kwesties als de kinderopvangtoeslagenaffaire. We moeten er nu alles aan doen om dat vertrouwen terug te winnen. Niet alleen door regels te stellen, maar ook door die regels vervolgens goed uit te voeren. Daarom toetst de Afdeling advisering ook altijd nauwkeurig of wetsvoorstellen in de praktijk wel uit te voeren zijn, door instanties én door burgers.

Hebben jullie dat veel in je achterhoofd bij het geven van adviezen?

Zeker, dat vertrouwen terugwinnen is een heel belangrijk element. Omdat burgers het vertrouwen moeten hebben dat de overheid een goede invulling aan haar taken geeft en ook dat er sancties volgen als iemand zich niet aan de regels houdt. Een vertrouwenscrisis kun je niet alleen met regels oplossen. We hebben overregulering hier in Nederland. Als je ziet hoeveel regels wij voor

alles hebben... We moeten dan ook proberen regels terug te dringen en waar mogelijk af te schaffen.

Het parlement moet daarnaast natuurlijk zijn controlefunctie vervullen en daar ontbreekt het soms aan. Als je weer kijkt naar de toeslagenaffaire zie je dat er na afloop heel streng gekeken wordt naar de Belastingdienst, maar de regels over die toeslagen zijn natuurlijk wel door het parlement goedgekeurd. Daar had destijds ook beter op gelet moeten worden.

Hebben jullie bij de Raad van State dan ook kritisch gekeken naar jullie adviezen van destijds over die wetgeving?

Zeker. Toen de parlementaire onderzoekscommissie in 2020 met haar rapport kwam, heb ik ook opgezocht welk advies wij over die regels hebben gegeven. Ons advies was om zogeheten hardheidsclausules in de wet op te nemen, waarvan de ondervragingscommissie constateerde dat deze ontbraken. Zo'n hardheidsclausule moest volgens de Afdeling advisering worden opgenomen omdat er te veel situaties zijn die je niet goed in regels kunt vervatten. Maar dat advies hebben regering en parlement helaas toen niet overgenomen.

Quiz

Hoe goed ken jij de Grondwet?

De Nederlandse Grondwet is jarig! In 1848, ook wel het Revolutiejaar genoemd, werden er belangrijke dingen aangepast in de toenmalige grondwet. De Grondwet van 1848 vormt nog steeds de basis voor ons huidige stelsel van parlementaire democratie. Dat is dit jaar precies 175 jaar geleden.

In de Grondwet staan grondrechten die voor iedere Nederlander gelden, en er staat in dat de overheid voor de burgers van Nederland moet zorgen. In het tweede deel van de Grondwet is vastgelegd wie ons land bestuurt, hoe wetten tot stand komen en hoe onze rechtspraak werkt. Klinkt duidelijk toch? Maar hoe goed ken jij de Grondwet eigenlijk? Test het in deze quiz!

Artikel 18

Rechtsbijstand

- In de Grondwet staat dat iedereen recht heeft op rechtsbijstand. Wat betekent dat?
 - Als verdachte heb je altijd recht op hulp, bijvoorbeeld van een advocaat
 - Als verdachte heb je altijd recht op hulp van een gratis advocaat
 - Als verdachte mag je getuigen oproepen om je verhaal te ondersteunen

Artikel 6

Vrijheid van godsdienst en levensovertuiging

- In Nederland mag je zelf weten waar je in gelooft. Godsdienstvrijheid is een...
 - Klassiek grondrecht
 - Sociaal grondrecht

Artikel 118

Hoge Raad

- De Hoge Raad is één van de hoogste rechters van Nederland. Alleen als je het twee keer oneens bent met de uitspraak van de rechter, kom je bij de Hoge Raad terecht. Welke rechters doen eerst een uitspraak als je een misdrijf hebt gepleegd?
 - Eerst het gerechtshof, dan het tribunaal
 - Eerst het strafhof, dan het gerechtshof
 - Eerst de rechtbank, dan het gerechtshof

Artikel 53

Geheime stemming

- In Nederland mag je stemmen bij verkiezingen. Zo bepaal je wie er namens jou beslissingen neemt in de politiek. In de Grondwet staat dat er bij verkiezingen sprake is van een 'geheime stemming', wat betekent dat?
 - Er wordt niet bijgehouden wie wel en wie niet stemt
 - De uitslag van de verkiezingen blijft tot 's avonds geheim
 - Je mag geheimhouden op wie je stemt

Artikel 8

Vrijheid van vereniging

- In de Grondwet staat de vrijheid van vereniging. Burgers mogen zich verenigen. Betekent de vrijheid van vereniging ook dat je als burger een politieke partij mag oprichten?
 - Ja, dat klopt
 - Nee, want een politieke partij is geen vereniging

Artikel 10

Privacy

- In de Grondwet staan verschillende artikelen die je privacy waarborgen. Waar gaat het recht van privacy over? Kies alle goede antwoorden.
 - De politie mag niet zomaar je huis binnen komen
 - Berichten die je stuurt mogen niet zomaar gelezen worden
 - De politie mag niet de telefoons van alle Nederlanders afluisteren
 - Je mag zelf beslissen wat er met je lichaam gebeurt

Artikel 137

Wijziging van de Grondwet

- Thorbecke schreef in 1848 een nieuwe grondwet. Dat is in 2023 precies 175 jaar geleden. Waarom is dit zo'n belangrijke gebeurtenis? Kies alle goede antwoorden.
 - Nederland kreeg voor het eerst een koning
 - De macht van de koning werd beperkt
 - De Tweede Kamer kreeg meer macht
 - Ook vrouwen kregen stemrecht

Ontdek het hart van de democratie in de kerstvakantie

We hebben net de Tweede Kamerverkiezing achter de rug. Een mooie aanleiding om het gebouw van de Tweede Kamer nu eens écht fysiek te gaan bezoeken.

Den Haag is al eeuwen het centrum van de democratie in Nederland. Op het oude Binnenhof wordt hard gewerkt aan de renovatie, maar de tijdelijke locaties van de Tweede Kamer en de Eerste Kamer zijn gewoon open. Onze enthousiaste gidsen heten je daar van harte welkom en vertellen je alles over het politieke systeem in Nederland, de democratische rechtsstaat en de rol van de beide Kamers hierin.

In de kerstvakantie worden er dagelijks meerdere rondleidingen aangeboden.

Rondleiding Tweede Kamer

De gids vertelt je over het werk van de Tweede Kamer, het gebouw, de geschiedenis en de aanwezige kunst. Tijdens de rondleiding kom je onder andere op de tribune van de plenaire zaal en er is genoeg ruimte om vragen te stellen.

Tip 1: Combineer je bezoekje met het Literatuurmuseum dat recht tegenover de tijdelijke Tweede Kamer zit.

Tip 2: Meer weten over heden, verleden en toekomst van het Binnenhof? Bezoek dan het nieuwe informatiecentrum over het Binnenhof op Plaats 22, vlakbij de Hofvijver.

Kijk op prodemos.nl/rondleidingtweedekamer of scan de qr-code voor meer info en het kopen van tickets! Het is ook mogelijk om de rondleiding te volgen in het Engels.

Rondleiding Eerste Kamer

De gids van ProDemos vertelt over de taken en geschiedenis van de Eerste Kamer, en over de inrichting van het gebouw. Ook komen geruchtmakende wetsvoorstellen ter sprake die de afgelopen decennia door de Eerste Kamer zijn aangenomen of verworpen.

Voor meer info en tickets, kijk op prodemos.nl/rondleidingeerstekamer of scan de qr-code!

Familie- rondleiding Tweede Kamer

Wil je tijdens de kerstvakantie op pad met kleine kinderen? Voor kinderen van 6 t/m 12 jaar hebben we een speciale Familierondleiding! Tijdens de Familierondleiding mogen kinderen bepalen wat zij willen veranderen in Nederland, want ze zijn Kamerlid voor één dag! Aan de hand van opdrachten leren

de kinderen spelenderwijs hoe de Tweede Kamer werkt, wat zij zelf belangrijk vinden en wat een Tweede Kamerlid allemaal doet.

Tip: Combineer je bezoekje met het Kinderboekenmuseum! Het museum zit recht tegenover de tijdelijke Tweede Kamer.

Twee keer per dag bieden we de Familierondleiding aan. Kijk op prodemos.nl/familierondleiding voor meer info en tickets of scan de qr-code!

Jongeren positief over de democratie, maar ook zorgen over het democratisch fundament

Jongeren hebben een positieve houding ten opzichte van de democratie en ondersteunen de basiswaarden als vrijheid en gelijkheid. Ze hebben echter wel moeite met het begrijpen en toepassen van deze basiswaarden. Politieke investeringen in de democratische rechtsstaat en aanpak van maatschappelijke uitdagingen zijn nodig.

Dat blijkt uit onderzoek door ProDemos en het Nationaal Comité 4 en 5 mei. Een meerderheid van de jongeren (10-18 jaar) is positief over democratische waarden, maar ze kijken daarbij overwegend naar hun eigenbelang en lijken moeite te hebben met de toepassing van die waarden voor anderen. Bovendien twijfelt een groot deel van hen eraan of de politiek naar hen luistert.

Daarnaast blijken er zorgwekkende verschillen in democratische opvattingen te zijn tussen de diverse onderwijsrichtingen: havo- en vwo-leerlingen tonen meer kennis en een positievere houding dan vmbo-leef-tijdsgenoten.

Om democratische gezindheid te bevorderen, adviseren ProDemos en Nationaal Comité 4 en 5 mei duidelijke doelen voor burgerschapsonderwijs, aanpak van maatschappelijke kwesties en beter luisteren naar jongeren. Oftewel: er zijn brede investeringen nodig voor een sterker democratisch fundament bij alle jongeren.

Lees meer over het onderzoek op prodemos.nl/onderzoek of scan de QR-code.

Op de hoogte blijven van onze activiteiten en evenementen? Meld je dan aan voor onze maandelijkse digitale nieuwsbrief. prodemos.nl/nieuwsbrief

ProDemos legt uit wat de spelregels zijn van de democratie en rechtsstaat en laat zien wat je zelf kunt doen om invloed uit te oefenen – in de gemeente, het waterschap, de provincie, het land en Europa.

ProDemos

Huis voor democratie en rechtsstaat

Deze nieuwsbrief is een uitgave van ProDemos en verschijnt 4x per jaar. Abonneer je gratis op prodemos.nl/nieuwsbrief

Redactie
Afdeling Marketing & Communicatie
Basisontwerp
Studio Duel
Fotografie
Bart van Vliet

Lay-out
Puntspatie [bno]
Druk
Bendion Mailsupport BV

ProDemos
Hofweg 1H
2511 AA Den Haag

(070) 757 02 00
info@prodemos.nl
www.prodemos.nl

Wil je de nieuwsbrief niet meer ontvangen? Mail dan je naam en adres naar info@prodemos.nl.